

**ประโยค ป.ธ. ๓**  
**ปัญหา บาลีไวยากรณ์**  
**สอบ วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔**

๑. อัฒสระ คืออะไร เพราะเหตุไร จึงเรียกชื่อนั้น ตัวไหนใช่เป็นตัวสะกดไม่ได้ และตัวไหนใช่เป็นตัวสะกดได้ ในที่เช่นไร จงตอบพร้อมด้วยยกอุทาหรณ์ ๫

๒. สนธิ กับ สมาส มีประโยชน์อย่างไร และสนธิอย่างไหน ไม่ใช่สนธิกริโยปกรณอะไร ๫ สวโกหสมฺมิ ตັตบทอย่างไร เป็นสนธิอะไรบ้าง ๫

๓. สังขยา คืออะไร ท่านจัดเป็น นาม ลิงค์ และ วจนะ ไว้อย่างไรภาษาไทยว่า “ ๒๕๐๔ ปี” ภาษาบาลีว่าอย่างไร ๫

๔. สมาสอะไรบ้าง นิยมบทปลงเป็นนปฺสกลิงค์ เอกวจนะอย่างเดียว จะทราบได้อย่างไรว่าเป็นสมาสไหน ๫ อุปสนฺตราคาทิกฺกิลโส (ชินาสโว) เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ๫

๕. ปัจจัยในดัตถิตที่นิยมลงกับสังขยา มีกี่ตัว ๑ ใดไหน นิยมลงกับสังขยาจำนวนเท่าไร หรือใช้ลงได้ทั่วไป ๫ วิกฺล (บกพร่อง) ประกอบด้วย ฌย ปัจจัย จะสำเร็จรูปเป็นอย่างไร จงวิเคราะห์มาดู ๫

๖. อาคมในอาชยต กับ อาคมในพยัญชนะสนธิ มีอะไรบ้าง และนิยมลงได้ในที่เช่นไร ๫ จงแจก จิ ธาตุ ในกัตตฺวาจก วัตตมานาวิกัตติ เฉพาะปรัสสบท มาดู ๫

๗. ตูนาทิจัจฉัย คือปัจจัยอะไร ในฐานะเช่นไร นิยมแปลงเป็น ย ในฐานะเช่นไร ต้องอาเทศ ย เป็นอย่างอื่นต่อไปอีก และในฐานะเช่นไร คงรูป ย ไว้ จงตอบพร้อมยกตัวอย่าง ๫ ฐมฺวาทิ (เถโร) เป็นรูปและ สาธนะอะไรได้บ้าง จงวิเคราะห์มาดู ๫

-----  
 ให้เวลา ๓ ชั่วโมง



## เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. คือ พยัญชนะที่มีเสียงกึ่งสระ คือ กิ่งมาตรา ท่านกำหนดไว้ ๗ ตัว ได้แก่ ย ร ล ว ส ห พ เพราะพยัญชนะเหล่านี้ บางตัวก็รวมลงในสระเดียวกันกับพยัญชนะอื่น ออกเสียงพร้อมกันได้ บางตัวแม้เป็นตัวสะกดก็ออกเสียงหนอยหนึ่ง พอให้รู้ว่าเป็นตัวสะกด ๒ พยัญชนะ ๒ ตัว คือ ร ห ใช้เป็นตัวสะกดไม่ได้ ได้แต่ออกเสียงผสมกับพยัญชนะอื่น เช่น ภาทรุ พุรหฺมา ฯ ที่ใช้เป็นตัวสะกดได้ด้วย คือ ย ล ว ส พ ในที่ที่ช้อนหน้าพยัญชนะอื่น เช่น มยหฺ กฺลฺยาณึ ชิวหา ตสฺมา มุพฺุโห เป็นต้น ฯ

๒. สนธิ มีประโยชน์เพื่อย่นอักขระให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์ และทำคำพูดให้สละสลวย ส่วนสมาสมิประโยชน์สำหรับตัดทอนวิภัติและยอศัพท์ให้น้อยลงเพื่อสะดวกในการประกอบวิภัติ เพื่อให้เนื้อความเข้ากันทางสัมพันธ์ และเพื่อใช้ศัพท์ในพากย์ให้น้อยลง ฯ สระสนธิ ไม่ใช่ สณฺโณโค ฯ พยัญชนะสนธิ ไม่ใช่ วิกาโร ทีโฆ รสฺสํ นิคฺคหิตสนธิ ไม่ใช่ วิกาโร ทีโฆ รสฺสํ สณฺโณโค ฯ ดัตตบทเป็น สวาโก – อหฺ – อสมิ ระหว่าง สวาโก – อหฺ ต่อกัน ลบ อ สระเบื้องปลาย สนธิเข้าเป็น สวาโกหฺ เป็นปรโลปสระสนธิ ระหว่าง สวาโกหฺ-อสมิ ต่อกัน มีสระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น ม สนธิเข้ากันเป็น สวาโกหฺมสมิ เป็นอาเทศนิคคหิตสนธิ ฯ

๓. คือ ศัพท์ที่เป็นเครื่องกำหนดนับนามนาม ฯ ท่านจัดไว้ดังนี้ คือ-

### ปกติสังขยา แบ่งเป็นนาม ดังนี้

ตั้งแต่ เอก ถึง จตุ เป็น สัพพนาม ตั้งแต่ ปณฺจ ถึง อฏฺฐนฺนวุติ เป็น คุณนาม ตั้งแต่ เอกฺกนฺนสตํ ขึ้นไป เป็น นามนาม

แบ่งเป็นลิงค์ ดังนี้ ตั้งแต่ เอก ถึง อฏฺฐจารส เป็น ไตรลิงค์ ตั้งแต่ เอกฺกนฺนวิสฺติ ถึง อฏฺฐนฺนวุติ เป็น อิตถิลิงค์ ตั้งแต่ เอกฺกนฺนสตํ ถึง ทสฺสตสฺสหฺสฺสํ เป็น นนฺุสฺกลิงค์ ตั้งแต่ โกฏฺฐิ ขึ้นไป เป็น อิตถิลิงค์

แบ่งเป็นวจนะ ดังนี้ ตั้งแต่ เอก ขึ้นไป เป็น เอกวจนะ ตั้งแต่ ทฺวิ ถึง อฏฺฐจารส เป็น พหฺวจนะ ตั้งแต่ เอกฺกนฺนวิสฺติ ถึง อฏฺฐนฺนวุติ เป็น เอกวจนะ ตั้งแต่ เอกฺกนฺนสตํ ขึ้นไป เป็น ทฺวิวจนะ ฯ

**ส่วนปรุณสังขยา** ท่านจัดเป็นคุณนามอย่างเดี่ยว เป็นไตรลิงค์ และเป็นเอกวจนะ อย่างเดี่ยว ฯ ภาษบาลีว่า “จตุสฺวจฺจรุตฺตรปณฺจสฺตาทิกานิ เทว สฺวจฺจรสฺสหาสนิ” ฯ

๔. ได้แก่ สมาหารทิกุ สมาหารทวันทว และ อพยฺยึภาวสฺมาส ฯ ทราบได้โดยความนิยมต่างกันแห่งสมาสเหล่านั้น ดังนี้ มาหารทิกุ ต้องมีสังขยาเป็นบพหน้า บพหลัง เป็นประธาน ฯ สมาหารทวันทว ใช้นามล้วนตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป เป็นบพประธานทั้งสิ้น ฯ ส่วนอพยฺยึภาวสฺมาส ต้องมีอุปสัค หรือ นิบาต เป็นบพหน้า และใช้เป็นประธานของบพหลังด้วย ฯ เป็นฉนฺุฎฺฐิตฺถยาธิกรณพหฺพพิหฺสฺมาส มีวิเสสนปฺพพบท กัมมชารยสฺมาส และ ฉนฺุฎฺฐิตฺถยาธิกรณพหฺพพิหฺสฺมาส เป็นภายใน มีวิเคราะห์ดังต่อไปนี้-





๗. คือ ปัจจัยมี ตุน ปัจจัยเป็นต้น หมายถึงปัจจัย ๓ ตัว คือ ตุน ตวา ตวาน ฯ  
 ในฐานะที่ธาตุมีอุปสัคนำหน้า นิยมแปลงปัจจัย ๓ ตัวนี้ เป็น ย ได้ เช่น ป-หา-ตุนาติ ปัจจัย  
 เป็น ปหาย เป็นต้น ฯ ในฐานะเหล่านี้ ต้องอาเทศ ย เป็น อย่างอื่นต่อไปอีก คือ-

ธาตุที่มี ม เป็น ที่สุด นิยมแปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น มุม เช่น อภิ-รม-ย  
 เป็น อภิรมม

ธาตุที่มี ท เป็นที่สุด นิยมแปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น ชช เช่น ป-มท-ย เป็น ปมชช  
 ธาตุที่มี ภ เป็นที่สุด นิยมแปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น พภ เช่น อา-รภ-ย  
 เป็น อารพภ

ธาตุที่มี ห เป็นที่สุด นิยมแปลง ย กับที่สุดธาตุเป็น ยห เช่น อา-รห-ย เป็น อารุห ฯ  
 ในฐานะที่ธาตุมี อา เป็นที่สุด คงรูปเป็น ย ไว้ เช่น อา-ทา-ย เป็น อาทาย ฯ  
 และนิยมแปลงกับที่สุดธาตุบางตัวแม้ไม่มีอุปสัคนำหน้าได้บ้าง เช่น วิช-ย เป็น วิทสา และ  
 ลภ-ย เป็น ลทสา เป็นต้น ฯ เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ กัตตุรูป ตัสสีลสาธนะ และเป็นสมาสรูป  
 ตัสสีลสาธนะ มีวิเคราะห์ดังต่อไปนี้-

กัตตุ. กัตตุ.	วิ. รมมํ วทตฺติ รมมวาทิ (เถโร)
กัตตุ. ตัสสีล.	วิ. รมมํ วทติ สีเลนาติ รมมวาทิ (เถโร)
สมาสรูป. ตัสสีล.	วิ. รมมํ วตตุ สีลมสุสาติ รมมวาทิ (เถโร) ฯ

-----